

ERIASTEISTEN PUHEEN JA KIELEN VAIKEUKSIEN HUOMIOIMINEN RIIHIKADUN
PÄIVÄKODISSA

Annina Vainio ja Tea Kaskinen
Opinnäytetyö, kevät 2012
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Länsi, Pori
Sosiaali- ja kasvatusalan
suuntautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Vainio, Annina & Kaskinen, Tea. Eriasteisten puheen ja kielen vaikeuksien huomioiminen Riihikadun päiväkodissa. Pori, kevät 2012, 51s., 5 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Länsi, Porin toimipaikka, Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyömme yhtenä tavoitteena oli havainnoida Riihikadun päiväkodin lasten eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia päiväkodin arjen ja järjestämämme toimintatuokion kautta. Tavoitteenamme on myös kuvata kielenkehityksen tukemisen erilaisia keinoja ja toimintatapoja.

Opinnäytetyömme on toimintatutkimus, ja laadultaan kvalitatiivinen. Aineiston keräämiseen käytimme vapaata ja tarkkailevaa havainnointia. Käytimme havainnointimme apuna kuvamateriaalia, jota otettiin toimintatuokiomme aikana. Lisäksi käytimme kirjallisuutta sekä henkilökunnan ja puheterapeutin haastatteluja. Prosessimme alkoi Riihikadun henkilökunnan sekä lasten tapaamisesta. Havainnointiemme perusteella teimme toiminnallisen osuuden, jonka järjestimme syksyllä 2011 Riihikadun lapsille, joilla oli jonkin asteinen puheen tai kielen vaikeus. Rakensimme toimintatuokio-osuuden Muumi-aiheen ympärille.

Tutkimuksessa saimme tuloksen, että päiväkotitoimintaympäristönä on erityisen tärkeä eriasteisten puheen ja kielen vaikeuksia omaavien lasten kehitykselle. Lapset kokevat päiväkodissa ensiarvoisen tärkeitä vuorovaikutustilanteita ja harjoittelevat kommunikaatiotaitojaan toisten lasten kanssa. Tuloksena saimme päiväkodin henkilökunnalle erilaisia keinoja, joilla tukea lapsia, joilla on eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia. Päiväkodin henkilökunnalla on tärkeää olla käytettävissä oikeanlaiset työvälineet ja -tavat tukeakseen näitä lapsia.

Avainsanat: Varhaiskasvatus, äännevirhe, valikoiva mutismi, kaksikielinen lapsi, kielellinen kehitys, havainnointi, toimintatutkimus, toimintatuokio, kvalitatiivinen tutkimus.

ABSTRACT

Vainio, Annina & Kaskinen, Tea. Research of children's linguistic skills and difficulties of different degrees in Riihikatu Kindergarten 51p. 5 appendices. Language: Finnish. Pori. Spring 2012.

Diaconia University of Applied Sciences West, Pori Facility. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and education. Degree: Bachelor of Social Services.

The goal of the thesis was to observe and study the linguistic difficulties of children in Riihikatu Kindergarten. The study was conducted by surveying the everyday routine of the children in the kindergarten as well as by organizing special activities designed to focus on the linguistic behavior of the children. Finally, based on the analysis of these observations, another goal of the thesis was to identify different tools and methods to support children's development of linguistic skills.

The thesis is an activity analysis with a qualitative approach. The data used for further analysis was collected by using direct and free observation methods. In order to support the observations, the organized activities were also documented with photographs. Literature concerning the subject and interviews with a speech therapist were also utilized in the thesis.

First step of the process was to meet and observe the personnel and children of Riihikatu kindergarten. In order to collect further and detailed data concerning the specific subject of linguistic difficulties, special activities were organized for the children with verbal problems of different degrees. This special event was structured under a Moomin –theme.

The outcome of the research indicates the importance of kindergarten for the development of children's linguistic skills. Children face different situations of verbal interaction and practice their communication skills with other children in the kindergarten. According to the study, the everyday verbal communication with other children in kindergarten is very important concerning the development of the linguistic skills and capabilities of children. As a result, different tools and methods were found for the kindergarten personnel to support children with linguistic difficulties of different degrees.

Key words: Early childhood education, phonetics, selective mutism, bilingual child, linguistic development, observation, action analysis, special activity event, qualitative research

SISÄLLYS

JOHDANTO	5
2 LAPSI VARHAISKASVATUKSESSA.....	8
3 LAPSEN KIELELLINEN KEHITYS.....	10
3.1 Lapsen kielelliset vaikeudet.....	12
3.2 Riihikadun päiväkodin henkilökunnan haastattelu.....	14
4 HAVAINNOINTI METODINA	15
5 TUOKIOON OSALLISTUVAT LAPSET – ERIASTEISET PUHEEN JA KIELEN VAIKEUDET	17
5.1 Äännevirheet.....	18
5.2 Valikoiva mutismi.....	18
5.3 Kaksikielinen lapsi.....	19
6 TOIMINNAN SUUNNITTELU	21
6.1 Lupalaput tuokioon osallistumisesta ja valokuvauksesta sekä muut tiedotteet.....	21
6.2 Toiminnan valmistelu.....	22
7 OPINNÄYTETYÖN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS.....	24
7.1 Toimintatutkimus.....	24
7.2 Toimintatuokio.....	25
7.2.1 Ensimmäinen piste – Tervetuloa.....	26
7.2.2 – Eläinten tunnistaminen, ääntely, matkiminen.....	28
7.2.3 Kolmas piste – Väritys, kuullun ymmärtäminen.....	30
7.2.4 Neljäs piste – Pallolla leikkiminen.....	32
7.2.5 Viides piste – Riimit.....	33
7.2.6 Kuudes piste – Kiitos.....	35
8 TULOKSET	37
9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	39
9.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi.....	41
9.2 Tutkimuksen eettisyys.....	42
LÄHTEET.....	44
LIITTEET.....	47

JOHDANTO

Eriasteiset puheen ja kielen vaikeudet ovat merkittävä tuen tarpeen alue päivähoitossa. Päiväkodilla on suuri merkitys lapsen kielen kehityksessä. Päiväkodin henkilökunnan pedagogisella osaamisella ja aidolla kiinnostuksella lapsiin on positiivista merkitystä lasten kielelliseen kehitykseen ja tätä kautta myös lapsen itsetuntoon.

Meillä molemmilla on lapsuus ja nuoruus suuntautumisvaihtoehtona, ja saamme myös lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden sosionomin tutkinnon lisäksi. Opinnäytetyömme tuli siis liittyä lapsiin. Meille oli jo alusta asti selvää, että aiomme tehdä toimintaa sisältävän opinnäytetyön. Meitä molempia kiinnosti tehdä opinnäytetyö lapsista, joilla on eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia. Valitsimme työllemme sopivan päiväkodin, jossa toteutimme opinnäytetyömme. Otimme yhteyttä Riihikadun päiväkotiin, koska se oli meille jo valmiiksi tuttu, ja saimme sieltä ehdotuksen tarttua tähän aiheeseen. Mielestämme aiheemme on ajankohtainen ja siten myös tarpeellinen.

Meitä kiinnosti saada selville Riihikadun päiväkodin eriasteiset puheen ja kielen vaikeudet, sekä niiden huomioiminen. Lisäksi halusimme antaa päiväkodille keinoja huomioida eriasteiset puheen ja kielen vaikeudet paremmin. Tutkimuskysymyksiämme ovatkin, millaisia eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia Riihikadun päiväkodissa on? Miten henkilökunta voisi huomioida paremmin lasten eriasteiset puheen ja kielen vaikeudet päiväkodin arjessa lapsen tarpeet huomioiden? Vastauksia näihin kysymyksiin haimme havainnoinneista ja haastatteluista sekä havainnointien perusteella tehdystä toimintatuokiosta.

Riihikadun päiväkotit sijaitsee Porin 6. kaupunginosassa Valtionsillan kupeessa. Ryhmiä päiväkodissa on kolme: Vuokkola, Ruusula ja Päivölä. Opinnäytetyömme suuntasimme Ruusulan ryhmän lapsiin, joilla on eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia. Valitsimme Riihikadun päiväkodin Ruusulan

ryhmän opinnäytetyömme yhteistyötahoksi ja toimintaympäristöksi, koska siellä on lapsia, joilla on eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia, mutta ei yhtään erityislastentarhanopettajaa. Päiväkodissa on hoitopaikkoja yhteensä 61 lapselle. Ruusulan ryhmä on 3 - 5-vuotiaiden lasten kokopäiväryhmä, jossa on paikka 23 lapselle. Ryhmässä toimii kaksi lastentarhanopettajaa ja yksi lastenhoitaja. (Riihikadun päiväkotia i.a.) Riihikadun päiväkodilla oli tarvetta eriasteisten puheen ja kielen vaikeuksien tutkimiselle ja niiden huomioimiselle. Halusimme antaa päiväkodille keinoja tukea lasten kielellistä kehitystä. Työhömme suhtauduttiin Riihikadun päiväkodissa heti alusta alkaen hyvin positiivisesti. Opinnäytetyömme kohderyhmän muodostivat Ruusulan ryhmän 3-4-vuotiaat lapset, joilla on eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia.

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen, ja siinä on tarkoituksena kuvata todellisuutta. Kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, ja niin että todellisuus olisi moninainen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157). Työmme tavoitteena oli tutkia, kuinka tärkeää päiväkodin on tukea lapsia, joilla on eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia. Tavoitteenamme oli myös kuvailla sitä, kuinka tärkeä päiväkodin rooli on lasten eriasteisten puheen ja kielen vaikeuksien huomioimisessa. Yhtenä tavoitteenamme oli myös saada henkilökunta tietoiseksi siitä, miten lasten eriasteiset puheen ja kielen vaikeudet huomioitaisiin paremmin. Nämä tavoitteet olivat mielestämme tärkeitä, sillä niiden avulla lapsilla on monipuolisemmat mahdollisuudet kielen kehitykseen myös päiväkodissa. Päiväkodilla on tärkeä rooli lapsen kielen tukemisessa, sillä useat lapset viettävät suurimman osan arkipäivistään juuri päiväkodissa. Toiminnallisen osuuden tarkoitus oli tarjota lapsille onnistumisen kokemuksia ja selvittää lasten kielellisiä taitoja. Keräsimme aineistoa erilaisesta ja monipuolisesta kirjallisuudesta sekä henkilökunnan haastattelusta. Havainnoimme Riihikadun päiväkodin lapsia päiväkodin arjessa ja tieteellistä materiaalia hyödyntämällä saimme vastauksia kysymyksiimme. Eriasteisista puheen ja kielen vaikeuksista on tehty tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Aihe siis kiinnostaa niin alan ammattilaisia kuin muitakin ihmisiä.

Yhteistyökumppaneinamme työssämme toimivat Riihikadun päiväkotia ja sen henkilökunta, puheterapeutti sekä lasten vanhemmat. Yhteistyö näiden eri

tahojen kanssa toimi hyvin, ja olemme tyytyväisiä saamiimme tietoihin ja vastauksiin. Yhteistyö oli avointa ja luontevaa kaikkien osapuolten kesken. Myös lasten vanhemmat olivat rohkeita ja kiinnostuneita yhteistyöstä kanssamme. Päiväkodin henkilökunta tuki meitä työmme teossa kiittävästi. Avoin ja vilpitön yhteistyö mahdollisti myös toimimisen omina persooninamme, ja saimme niin sanotusti vapaat kädet toimia.

Työmme alussa paneudumme varhaiskasvatukseen, kielenkehitykseen sekä Riihikadun Ruusulan ryhmän lasten eriasteisiin puheen ja kielen vaikeuksiin. Työmme loppuosassa kuvaamme tarkemmin Riihikadun päiväkodissa toteuttamaamme toimintatuokiota, havaintojamme, tuloksia ja johtopäätöksiä.

2 LAPSI VARHAISKASVATUKSESSA

Vuonna 1996 voimaan tullut päivähoitolaki takaa kaikille alle kouluikäisille lapsille oikeuden kunnalliseen päivähoitoon, ja tätä kautta myös oikeuden päiväkotien tuottamaan varhaiskasvatukseen. Suuri osa lapsista viettää siis päivät erossa vanhemmistaan, päivähoidon järjestämässä vuorovaikutusverkostossa. Päivähoidon tehtävänä on tukea lapsen vuorovaikutusta kokonaisvaltaisesti. Huolenpito ja välittäminen antavat hyvän kasvualustan lapsen vuorovaikutustaidoille. Varhaiskasvattajien tulisi kiinnittää erityistä huomiota lasten kielen käyttöön jo varhaisessa vaiheessa. Varhaiskasvattajien on erittäin tärkeää havainnollistaa konkreettisin esimerkein puhumansa asia sekä varmistaa, että lapsi on ymmärtänyt asian oikein. (Alijoki 1998, 27 - 29.)

Päiväkodin sosiaalinen maailma tarjoaa lapsille monenlaisia haasteita: lapset tulevat ja menevät, aikuiset hoitavat erilaisia tehtäviä, lapset kokevat vaihtuvia toimintoja ja nopeatempoisuutta. (Määttä & Rantala 2010, 94.) Varhaiskasvatuksella on kolme tehtävää, jotka sen pitäisi kattaa lapsen päivähoidon aikana. Sen ensimmäisenä tehtävänä on vastata lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta päivähoidon aikana. Toisena keskeisenä tehtävänä sillä on tukea lasten koteja kasvatustehtävässä sekä yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallista kehitystä. Kolmantena tehtävänä on tukea lasta siirtymävaiheessa ja pitää yhteyttä tämän tulevaan kouluun. Näiden lisäksi päivähoidon tehtävänä on tukea lapsen kuntoutusta tai toimia lastensuojelun avoahuoltopaikkana. Näin korostuu yhteistyön tekeminen eri tahojen kanssa. Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevan lapsen kuntoutuksen sovittamiseksi yhteen on laadittava kuntoutussuunnitelma lapsen vanhempien ja mahdollisesti myös sosiaalihuollon, terveydenhuollon ja koulutoimen kanssa. (Määttä & Rantala 2010, 97.) Lisäksi päiväkodin rutiinit ovat tärkeitä lapselle. On tärkeää, että päiväkodin rytmi on jatkuva ja samanlainen, sillä tällöin lapsi pystyy ennakoimaan päivän menon. Tätä kautta hän kokee pystyvänsä hallitsemaan erilaisia tilanteita.

Päivähoidon tulee tarjota lapsille jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet sekä tukea lapsen kehitystä monipuolisesti. Tärkeää on myös huomioida lapsen lähtökohdat ja tätä kautta luoda lapselle suotuisa kasvuympäristö. Päiväkodin tärkeänä tehtävänä on havaita lapsen eri kehityksen vaiheet ja tarjota hänelle oikeita asioita juuri oikeaan aikaan. (Johansson 2000, 9.) Tämä onkin yksi syy, miksi halusimme lähteä tutkimaan nimenomaan lasten eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia. Haluamme tuoda oman näkemyksemme lasten erityistarpeiden huomioimisesta sekä antaa päiväkodille lisää keinoja tukea lasten eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia.

Lapsille, joilla on eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia aikuisen neuvot, kiellot ja ohjeet ovat erityisen tärkeitä, jotta lapsen kommunikaatiotaidot kehittyvät. Lapset tarvitsevat sanoja, jotka sisältävät tunteita, tarpeita, ajatuksia ja tietoja. Sanat auttavat lapsia kasvattamaan tietoisuutta, sekä auttamaan ongelmien ratkaisussa ja itsekontrollissa. (Johansson 2000, 9.) Päiväkodeissa käytetään Vasua, eli varhaiskasvatussuunnitelmaa. Sen tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, oppimista ja kehitystä. Varhaiskasvatus tapahtuu vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa. (Vasu 2005.)

3 LAPSEN KIELELLINEN KEHITYS

Lapsi oppii kielen kuuntelemalla ja puheen matkimalla. Normaalissa kielen kehityksessä lapsi omaksuu kielen perusrakenteet ja sanaston neljään ikävuoteen mennessä. Tämä johtuu usein ympäristön tarjoamista vuorovaikutuskokemuksista ja kielellisistä malleista. Kielen omaksuminen ja puheen oppiminen kestävät vuosia, koko varhaislapsuuden. (Laakso 2003, 25-29.) Kielitaito on lapselle merkityksellinen esimerkiksi ympäristöön tutustumisen ja vuorovaikutuksen, kommunikaation, ajatusten ja tunteiden viestintävälineenä. Lapsen kielellinen kehittyminen on tulosta hänen ja hänen ympäristönsä kiinteästä vuorovaikutuksesta ja kommunikaatiosta. Uusien asioiden oppiminen vaatii myös lapselta toimintaa. Varhainen kielenkehitys liitetään usein lapsen tunteisiin, sillä se on voimakkaasti niihin liitoksissa. Lapsen kieli kehittyy kuitenkin yksilöllisesti, ja samanikäisten lasten kielenkehitys voi olla hyvinkin eritasoista. (Siiskonen, Aro, Ahonen, Ketonen 2003, 48.) Sanotaan, että kielenkehityksellä on biologiset lähtökohdat, sillä lapsi on jo syntyessään täysin valmis ja halukas kaikenlaiseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Lapsen sanotaan jopa imevän kieltä koko kehollaan. Vastasyntyneellä on myös kyky jäljitellä kasvoniilmeitä ja tiettyjä yksinkertaisia ääntelyjä. (Siiskonen ym. 2003, 23.)

Kielen kehitys on pitkä prosessi, joka alkaa jo heti lapsen ensimmäisestä huudosta. Kielen kehityksen alussa lapsi oppii tietyt karkeat perusrakenteet kielestä. Lapsi oppii tapoja, miten toimia ja kommunikoida toisten kanssa. Kielelliset osavalmiudet rakentuvat toisten osavalmiuksien päälle, mutta mikäli joku näistä puuttuu, saattaa se mahdollisesti aiheuttaa lapsen kielellisen kehityksen vajaavaisuuden. Kaikista varhaisimpaan kielenkehitykseen kuuluu sanojen oppiminen. Oppiminen alkaa hitaasti. Ajan myötä lapsen sanavarasto kasvaa, mutta kehitys jatkuu silti hitaana nopean sanavaraston kasvamisen vaiheen jälkeen. Sanojen sanotaan olevan kielen rakennuskiviä. Kaikki tarvitsevat sanoja nimetäkseen asioita ja kuvaillakseen olotiloja ja tapahtumia. Sanat auttavat myös tuomaan itsensä ymmärretyksi ja ymmärtämään muita. (Johansson 2000, 14- 16.) Olemme muun muassa harjoitteluissamme

huomanneet lapsen turhautuvan helposti, mikäli häntä ei ymmärretä. Siksi olisikin tärkeää löytää tarvittaessa korvaavia kommunikoinnin välineitä, jotta lapsi saisi jollakin tavalla ilmaistua itseään. Näitä korvaavia menetelmiä voivat olla esimerkiksi tukiviittomat tai kuvakortit. Olemme myös havainneet, että niiden avulla lapset pystyvät paremmin hahmottamaan päivän kulun, varsinkin poikkeavissa päiväkotipäivissä.

Varhaista puuttumista lapsen kielelliseen vaikeuteen pidetään sekä lapsen, että perheen etuna. Toisaalta kyseiseen ajattelutapaan liittyy myös riskejä. Varhaiseen puuttumiseen liitetään usein kaksi määrittelyä: epänormaalius ja normaalius. Varhainen puuttuminen aktivoituu, kun lapsi tai lapsen kasvuympäristö todetaan jollain kriteereillä epätavalliseksi. Erityisestä tuesta ja sen tarpeesta puhutaan, kun lapsi voi tarvita tukea fyysisen, tiedollisen, taidollisen tai tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla. Erityisen tuen tarve tuodaan esille päivähoiton toimintaa ohjeistavissa asiakirjoissa. (Määttä, Rantanen 2010, 102 - 103.)

Kaksikielisen lapsen kielen kehitys on hieman erilaisempaa. Lapsen suhtautuminen kaksikielisyyteen muodostuu vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin, minkä vuoksi pienet lapset peilaavat muiden suhtautumista. Lapsi saattaa yhdistellä kieliä keskenään, koska ei vielä erota täysin kieliä toisistaan. (Hassinen 2005, 64, 69.) Lapsen kielen kehityksen tukemiseen liittyy kiinteästi lapsen kulttuurin ja kulttuurien välinen kohtaaminen. Lapsen tulee kokea olevansa hyväksytty ja arvostettu, jotta kasvu ja kehitys tapahtuisivat tasapainoisesti. Kielitaidon kehittymiseen vaikuttavat sekä ymmärtäminen että oman kielenkäytön tuottaminen ja käyttäminen. (Ansaharju ym. 2010, 5 -12.)

Toisen kielen oppiminen on prosessina samankaltainen kuin äidinkielen oppiminen. Pintasujuvuuden vaiheessa lapsi oppii ymmärtämään ja ilmaisemaan uuden kielen perusasiat. Lapsi oppii sanoja sattumanvaraisessa järjestyksessä ymmärtämättä niiden todellista merkitystä. Sanojen merkitykset alkavat myös pysyä erillään lapsen mielessä, ja hän osoittaa ymmärtävänsä sanoja toimimalla asianmukaisesti. Lapsi alkaa käyttää lauseita ja näin myös tavutusmuodot selviävät. Toisen kielen oppimiseen kuuluu myös välikielen

vaihe, jolloin lapsen kielen kehitys saattaa vaikuttaa pysähtyneeltä. Lapsi ei myöskään löydä asioille täsmällistä ilmaisua tai sanaa, vaan käyttää kiertoilmauksia tai korvaavia sanoja. Vähitellen välikielen ilmaisut jäävät pois ja lapsen kielen kehitys etenee kohti syvempää kielen ymmärtämistä. Kaksikielinen lapsi tarvitsee kuitenkin runsaasti toistoja oppiakseen uusia sanoja. Suomen kielen riittämätön hallinta vaikeuttaa välttämättä uusien asioiden ymmärtämistä ja oppimista. Päiväkodin työntekijä voi olla kaksikieliselle lapselle ainoa aikuinen, joka toimii suomen kielen puheen mallina. Jokainen kohtaaminen ja päiväkodin arjen tilanne onkin arvokas lapsen suomen kielen kehityksen kannalta. (Ansaharju ym. 2010, 5 -12.)

3.1 Lapsen kielelliset vaikeudet

Mikäli 3-vuotiaalla lapsella sanojen äänneasua on puutteellinen, puhe on epäselvää, lapsella on suppea sanasto, lapsi ei taivuta sanoja, lapsi ei kysele, eikä noudata kaksiosaisia ohjeita tai hän ymmärtää niitä väärin on syytä mennä puheen ja kielen seurantaan ja mahdollisesti myös jatkotutkimuksiin. (Peltomaa, Sorsa, Leminen & Purho 2005, 10.) Mikäli 4 - 6 -vuotiaalla lapsella on suppea sanasto, köyhä ilmaisu, puutteita sanahahmoissa, äännevirheitä, poikkeava ääni tai yksinkertaiset lauseet on syytä hankkiutua jatkotutkimuksiin. Lisäksi jos on 4-6-vuotias eikä hallitse taivutusmuotoja, koettujen asioiden selitystä tai lapsella on puutteita vuorovaikutus- ja keskustelutaidoissa, on lapsen syytä hankkiutua eteenpäin jatkotutkimuksiin puheen ja kielen vaikeuden vuoksi. (Peltomaa ym 2005, 10.)

Lievätkin kielelliset vaikeudet saatetaan huomata jo aikaisessa vaiheessa, mikäli osataan seurata joukkoa erilaisia riskitekijöitä. On tärkeää, että nämä erityisvaikeudet huomattaisiin jo varhain, sillä näin saataisiin myös vähennettyä lapsen nykyistä ja tulevaa psyykkistä taakkaa. Varhain koetut kommunikaation ongelmat aiheuttavat lapsille pettymyksen tunnetta sekä ulkopuolisuutta. Tämä voi johtaa ahdistuneisuuteen ja eristäytyneisyyteen ja joskus jopa aggressiivisuuteen. Joskus erilaiset terapiamuodot auttavat eheän identiteetin ja itsetunnon kasvamisessa. (Kunnari & Savinainen - Makkonen 2004, 260.)

Eila Alahuhta esittelee kirjassaan *Leikin ja puhun, liikun ja luen: Puhe-
lukivaikeudet ja perusvalmiuksien harjoittaminen* Fritzellin vuonna 1977
esittämää puheen ja kielen vaikeuksiin liittyvää nelijakoa. Puheen viivästy-
mistä olisi Fritzellin mukaan etsittävä nelijaon mukaisesti sanoista: kuulo, ympäristö,
aivot ja puhe-elimet. Jos lapsen puheenkehityksessä epäillään olevan
viivästyminen tai jos tiedossa on riskitekijöitä, lapsen kuulon tarkistaminen on
ensisijaisen tärkeää. Lapsen omaksuessa ympäristönsä kielen Fritzell korostaa
myös kielellisen ympäristön selvittämistä (Alahuhta 1990, 35). Jokaisen lapsen
on opittava ympäristönsä käyttämä tapa viestiä. Tämän he oppivat helpoiten
tarkkailemalla ihmisten vuorovaikutusta ja osallistumalla siihen aktiivisesti.
Esimerkkinä ovat susilapset, jotka ovat pienenä päätyneet eläinyhteisön
hoivaamiksi ja ovat kasvaneet täysin eristyksissä ihmisistä. Nämä lapset eivät
ole osanneet ollenkaan puhua, ja heidän ääntelynsä on muistuttanut täysin
eläinyhteisön tapoja. Tämä todistaa sen, että ihminen tarvitsee toisten ihmisten
läsnäolon oppiakseen saman kielen. (Siiskonen ym. 2003, 25.) Puhe-elimistä
Fritzell mainitsee suulakihalkion olevan mahdollinen viivästyneen
puheenkehityksen syy. Aivojen aiheuttamana puheen häiriönä on joko
aivovaurio tai neurologinen virhetoiminta. (Alahuhta 1990, 35.)

Toisten ihmisten lisäksi lapsi tarvitsee turvallisen ympäristön. Tämä syntyy
lapsen tarpeisiin vastaamisen kautta. Turvallisuuden tunteen sisäistänyt lapsi
voi rauhassa tarkkailla ympäristöään ja harjoittaa taitojaan kehityksen eri
alueilla. Puutteet lapsen elinolosuhteissa ja perustarpeiden laiminlyömisessä
vaikuttavat suuresti lapsen kielelliseen kehitykseen. Esimerkiksi masentuneen
äidin hoiva lapselle saattaa olla mekaanista, ilmeetöntä, niukkapuheista ja
tunteetonta. Tällöin äiti ei vastaa lapsen tunteisiin odotetulla tavalla. (Siiskonen
ym. 2003, 25.)

Lapsen kielen kehityksen ongelmat saattavat johtaa myös sosiaalisiin
ongelmiin. Tällöin lapsen itsetunto voi laskea. (Aro & Adenius - Jokivuori 2003,
254) Lapsi oppii yleensä sosiaalisia taitoja toisten lasten kanssa leikkiessä,
kielen vaikeuksista kärsivä lapsi voi kuitenkin yleensä tarttua käyttämään
nonverbaalisia viestejä leikissä (Aro & Adenius - Jokivuori 2003, 257).

3.2 Riihikadun päiväkodin henkilökunnan haastattelu

Ensimmäisenä työvaiheena haastattelimme Riihikadun Ruusulan ryhmän henkilökuntaa. Tämän vaiheen kautta halusimme saada pohjatietoa koko ryhmästä ja erityisesti lapsista, joilla on eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia. Haastattelussa vahvistui, että lasten eriasteiset puheen ja kielen vaikeudet tulevat esille päiväkodin arkisissa askareissa, kuten erilaisissa tuokioissa, perushoitotilanteissa ja leikeissä. Myös ohjeiden ymmärtämisessä nämä tulevat esille. Henkilökunta kokee, etteivät muut lapset ole reagoineet toisen lapsen puheen ja kielen vaikeuteen, syynä tähän voi olla lasten ikä. Haastattelussa selvisi myös, että lapset ymmärtävät toisiaan yllättävän hyvin ja kommunikaatio kaikkien lasten kesken on toimivaa. Lapset kommunikoivat toistensa kanssa puhumalla, eleillä, teoilla ja ääntelyllä. (Kujansuu, Minna, henkilökohtainen tiedonanto, 24.10.2011.)

Päiväkodin työntekijät havaitsivat kommunikaatioeroja lasten välillä, joilla on puheen ja kielen vaikeuksia. Usein kommunikointi tapahtuu enimmäkseen ääntelyn ja leikin avulla, leikkiä ei useinkaan vauhditeta sanallisoin keinoin. Kommunikaatio on myös usein avointa ja spontaania, ja siinä painottuvat enemmän muut asiat kuin itse puhe. Työntekijät ovat havainneet myös lasten kommunikoivan paremmin keskenään kuin aikuisten kanssa. Haastattelussamme tuli esille, että pienet ryhmät ovat tarpeen lasten, joilla on puheen ja kielen vaikeuksia, kommunikaation kehittämiseksi. Käytössä olisi myös tärkeää olla tukikeinoja, kuten tukiviittomat tai kuvat. . (Kujansuu, Minna, henkilökohtainen tiedonanto, 24.10.2011.) Tämän haastatteluvaiheen kautta saatuja tietoja hyödynsimme toimintatuokion suunnittelussa ja sen toteutuksessa.

4 HAVAINNOINTI METODINA

Joka päivä kaikki havainnoivat jotain, ja kaikki kokemukset perustuvat havaintoihin. Tieteellinen havainnointi on järjestelmällistä, suunniteltua ja kriittistä. Havainnot ovat tutkimuskohteita. Havainnoinnin avulla voidaan tuottaa uusia havaintoja. Havainnointi on hyvä metodi tutkittaessa vaikeasti ennakoitavia ja nopeasti muuttuvia tilanteita, esimerkiksi lapsia. Havainnointi voi olla tarkasti suunniteltua sekä hyvin jäsenneiltyä tai vapaata ja tutkittavan kohteen toimintaan mukautunutta. (Vilkkä 2006, 5.) Käytimme havainnointia opinnäytetyömme eräänä keinona saada tietoa Riihikadun päiväkodin lapsista. Käytimme havainnointia, koska se oli mielestämme paras keino saada heistä konkreettista tietoa. Käytimme havainnoinnin kahta eri muotoa: tarkkailevaa - ja vapaata havainnointia. Tarkkailevaa havainnointia käytimme kahdella eri havainnointikerralla (13.9. ja 26.9.) Ruusulan ryhmässä ja vapaata havainnointia toimintatuokion yhteydessä. Mielestämme havainnointi sopi hyvin opinnäytetyöhömme, koska sen avulla saimme välitöntä, suoraa tietoa yksilöiden ja ryhmien toiminnasta, tässä tapauksessa vuorovaikutuksesta. Lisäksi meille selvisi lasten kielelliset ja motoriset taidot.

Toinen työvaiheemme oli siis lasten havainnointi päiväkodin arjessa. Halusimme henkilökohtaisesti havainnoida Ruusulan ryhmän lapsia, joilla on eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia. Halusimme nähdä, miten eriasteiset puheen ja kielen vaikeudet vaikuttavat esimerkiksi lasten leikkiin ja kommunikointiin. Pystyimme myös havainnoimaan lasten käyttäytymistä erilaisissa tilanteissa ja näkemään heidän kiinnostustensa kohteet. Päiväkodin henkilökunta kertoi meille lapsista, joilla oli eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia. Tällöin tiesimme tarkkaan, keitä lapsia meidän tuli havainnoida. Saimme tehtyjen havaintojen kautta tärkeää apua ja tietoa tulevaa toimintatuokiotamme varten.

Tarkkailevaa havainnointia käytimme kahdella havainnointikerralla. Tällöin havainnoimme lapsia heidän päiväkotiarjessaan. Emme osallistuneet heidän toimintoihinsa, vaan tarkkailun avulla havainnoimme heitä ja teimme muistiinpanoja heidän kielellisistä valmiuksistaan. Tarkkaileva havainnointi onkin

kohteen ulkopuolista havainnointia, eli tällöin tutkija ei osallistu tutkimuskohteensa toimintaan mukaan. Tarkkaileva havainnointi on usein ennalta jäsenneiltyä ja järjestelmällistä, kohteet ovat ennalta määrättyjä. (Vilka 2006, 43.) Mielestämme tarkkaileva havainnointi oli paras tapa kerätä lapsista tietoa, koska lapset ovat liikkuvaisia ja saimme keskittyä pelkästään lasten havainnointiin sekä muistiinpanojen tekemiseen. Tämän avulla saimme tärkeää tietoa, jota hyödynsimme kun suunnittelimme ja toteutimme toimintatuokiotamme.

Käytimme vapaata eli osallistuvaa havainnointia toimintatuokion aikana, jolloin kohteena on sosiaalinen vuorovaikutus. Usein vapaa havainnointi on vaativaa, saatu tietomäärä tilanteessa on suuri ja sen kirjaamien on usein mahdotonta itse havainnointitilanteessa. On myös tärkeää, että kohteesta on ennestään jo sellaista tietoa, mitä havainnot eivät suorastaan osoita. Vapaa havainnointi vaatiikin ennakovalmisteluja sekä syventymistä tutkittavan kohteen sisältöön. Havainnointitilanteet vapaassa havainnoinnissa ovat ainutkertaisia ja tutkija on koko ajan vuorovaikutuksessa tutkittavan kohteen kanssa. (Vilka 2006, 38,40,41.)

5 TUOKIOON OSALLISTUVAT LAPSET – ERIASTEISET PUHEEN JA KIELEN VAIKEUDET

Yhtenä lähtökohtana oli saada opinnäytetyöhömmme yhteinen termi käsittelemään lasten kielellisiä vaikeuksia. Opinnäytetyöhömmme liittyvät lapset olivat hyvin erilaisia, ja heidän kielelliset vaikeutensa ovat hyvin moninaisia. Yhteisen termin löytäminen tuotti vaikeuksia, koska emme voineet käyttää sanaa häiriö, sillä se olisi viitannut enemmän diagnosoituun kielihäiriöön. Otimme yhteyttä Porin kaupungin puheterapeuttiin ja keskustelimme hänen kanssaan käyttämästämme termistä sekä yleisesti aiheestamme. Saimme häneltä asiantuntijatietoa, jota hyödynsimme termien käytössä. Kenellekään lapsista ei ollut diagnosoituna mitään kieleen liittyvää häiriötä, joten päädyimme käyttämään työssämme yleistä termiä. Lisäksi meidän tarkoituksenamme ei ole selvittää lasten diagnooseja vaan auttaa päiväkotia huomioimaan nämä lapset entistä paremmin ja kokonaisvaltaisemmin.

Lapsen kaksikielisyys ei sinänsä ole kielellinen vaikeus, vaan lähtökohtaisesti kaksikielisyys onnistuu pulmitta. Koemme kuitenkin, että tämä kaksikielinen lapsi tarvitsee päiväkodissa huomiota ja apua, joten määrittelimme hänenkin kaksikielisyytensä eriasteiseksi puheen ja kielen vaikeudeksi. Kallistuimme lopulta käyttämään termiä eriasteiset puheen ja kielen vaikeudet. Mielestämme termi tuo esille, että pulmia on nähtävissä, mutta ne eivät ole niin määriteltyjä esimerkiksi vaikeusasteeltaan tai vaikutuksiltaan. Mielestämme on kuitenkin pääasia, että itse määrittelemme käyttämämme käsitteen. Käytämme tätä termiä, koska se ei ole mielestämme luonteeltaan luokitteleva.

Lapsista kaksi käy puheterapeutilla. Yksi lapsista on kaksikielinen, ja muilla lapsilla oli äännevirheitä. Yhdellä lapsista oli mielestämme valikoiva mutismi. Lisäksi lapsilla oli vaikeuksia kuullunymmärtämisessä. Tarkoituksenamme ei ole diagnosoida näitä lapsia, mutta mielestämme on tärkeää avata lasten kielen ongelmia, ja tätä kautta autamme paremmin ymmärtämään tekemiämme valintoja toimintatuokion ja johtopäätösten kautta. Seuraavaksi avaamme lhyesti näitä lasten puheen ja kielen vaikeuksia käsitteinä.

5.1 Äännevirheet

Kaikilla Riihikadun Ruusulan ryhmän lapsista esiintyi puheessa erilaisia äännevirheitä. Jotkut kirjaimet puuttuivat lasten puheesta joko kokonaan tai ne vaihtoivat merkitystään. Äännevirheet ovat lievimpiä ja tunnetuimpia kielen vaikeuksia. Äännevirheiden taustalla on usein puhemotoriikan kömpelyyttä, jota kerrotaan esiintyvän enemmän pojilla kuin tytöillä. (Alijoki 1998, 85.) Pitkään jatkuneena äännevirheisyys voi haitata lapsen kommunikaatiotaitojen kehittymistä. Äännevirhe voi aiheuttaa puheenpelkoa, vetäytymistä ja arkuutta erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Puheterapian avulla virheet saadaan useimmiten korjattua. (Alijoki 1998, 85.) Ruusulan ryhmässä äännevirheitä oli sekä tytöillä, että pojilla.

Yleisimpiä äännevirheitä ovat konsonanttivirheet: s, r, ja l. Ne saattavat korvaantua toisilla äänneillä, jäädä kokonaan pois tai ääntyä väärin. Vokaaliäänteistä yleisimpiä ovat etuvokaalien y, ä ja ö korvautuminen takavokaalisilla vastikkeilla u, a ja o. (Alijoki 1998, 85.) Näitä vokaaliäänteiden vaikeuksia ei lapsilla ollut, mutta kaikilla oli jossakin konsonantissa virheitä ja ne muuttivat merkitystään. Joillain lapsista konsonanttivirheet vaikuttivat selvästi lapsen puheen ymmärtämiseen.

5.2 Valikoiva mutismi

Mutistinen lapsi saattaa olla arka tai jopa haluton kommunikoidaan. Usein tällaiset lapset ovat kommunikoinnissaan valikoivia, he saattavat puhua perheen ja muiden tuttujen ihmisten kanssa, mutta eivät puhu esimerkiksi muille ollenkaan. (Launonen, Korpijaakko-Huuhka 2003, 14 - 15.) Ryhmän lapsi ei kommunikoinut sanallisesti päiväkodin aikuisten kanssa, kun taas muiden lasten kanssa kommunikointi onnistui. Mielestämme tällöin kyseessä on valikoiva mutismi. Hänen ei alun perin pitänyt osallistua toimintatuokioon, mutta yhden lapsen jäätyä pois huomasimme yhdessä päiväkodin henkilökunnan kanssa, että hän sopisi siihen erittäin hyvin.

Mutistiset piirteet lievenevät yleensä iän myötä. Tällaisessa tilanteessa lapsen kasvatuksesta vastuussa olevalta aikuiselta edellytetään mukautuvuutta, jotta tämä voisi tukea lapsen vuorovaikutusta ja kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla. Tärkeintä on, että lapsi saa silti samat mahdollisuudet tulla erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin omilla tavoillaan. Usein valikoivasti mutistiset lapset haluavat olla osa ryhmää, kuitenkin jollain muulla keinolla kuin kommunikoinnilla. Mikäli mutistiset piirteet ovat lapsen kehityksen tiellä, tulisi kasvattajien ottaa yhteyttä puheterapeuttiin tai psykologiin tilanteen helpottamiseksi. (Launonen & Korpijaakko-Huuhka 2003, 14 - 15.)

5.3 Kaksikielinen lapsi

Mielestämme kaksikielisyys kuuluu eriasteisten puheen ja kielen vaikeuksien piiriin, sillä kielen tuottaminen aiheuttaa heille helposti ongelmia ja sen vuoksi kommunikointi toisten lasten kanssa saattaa jäädä vähäiseksi. Lisäksi koemme, että Ruusulan ryhmässä oleva kaksikielinen lapsi tarvitsee selvästi apua ja huomiota hänen kielenkehityksessään. Yhteiskunnan kansainvälistymisen myötä suomalaisiinkin päiväkoteihin on tullut yhä enemmän maahanmuuttajia, vieraskielisiä sekä monikielisiä lapsia. Näiden lasten kanssa kommunikoiminen asettaa henkilökunnalle haasteita. Lapsen kieltä ja kehitystä tulisi turvata ja tukea sekä sujuva vuorovaikutus turvata. Lapsi saattaa olla hämmentynyt uuden ympäristönsä vuorovaikutusnormeista ja saattaa myös tarvita erityistä tukea. (Launonen & Korpijaakko – Huuhka 2003, 15.)

Kaksikielisen lapsen kehityksen tukeminen ja kielen opettaminen on osana varhaiskasvatusympäristön rakentamista. Varhaiskasvatusympäristö rakentuu niin psyykkisestä, fyysisestä, toiminnallisesta, sosiaalisesta, kulttuurisesta kuin pedagogisestakin ympäristöstä. Psyykkisen ja sosiaalisen varhaiskasvatusympäristön perustana on myönteinen ilmapiiri ja vuorovaikutus. Nämä kaikki näkyvät päiväkodissa lapsille puhuttaessa, lapsien puhuessa keskenään, työntekijöiden puhuessa toisilleen sekä siinä, miten työntekijät ja vanhemmat kohtaavat. Fyysistä varhaiskasvatusympäristöä rakennettaessa on tärkeää miettiä, että ympäristö on rakennettu kielellisesti ja kuvallisesti

aktivoimaan lasta käyttämään kieltä monipuolisesti eri tilanteissa. (Ansaharju, Lamminen, Brusila, Mattson, Porri & Havukainen 2010, 5 -12.)

6 TOIMINNAN SUUNNITTELU

Aloitimme opinnäytetyöprosessimme etsimällä ensin tietoa kielen kehityksestä, sen vaikeuksista ja seurauksista. Tämän jälkeen kävimme neuvotteluja Riihikadun päiväkodin henkilökunnan kanssa ennen itse toimintatuokion suunnittelun ja havaintojen aloittamista. Tämän jälkeen kävimme kahdesti havainnoimassa Riihikadun päiväkodin arjessa Ruusulan ryhmän lapsia, joilla oli eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia. Havaintojemme pohjalta suunnittelimme toimintatuokion Ruusulan ryhmän lapsille, joilla oli puheen ja kielen vaikeuksia. Otimme huomioon toimintatuokiomme suunnittelussa lasten iät, lasten eriasteiset puheen ja kielen vaikeudet sekä heidän kiinnostustensa kohteet. Suunnitelmamme sisälsi liikuntaa, riimejä, vuorovaikutusta ja kommunikaatiota. Koimme suunnitelmamme tukevan lasten, joilla on eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia, välisen kommunikaation havainnointia ja sitä kautta myös sen tukemista. Koimme myös saavamme tärkeitä havaintoja toimintatuokiollamme lasten kielenkehityksen huomioimisen kannalta.

6.1 Lupalaput tuokioon osallistumisesta ja valokuvauksesta sekä muut tiedotteet

Toimintatuokion suunnittelun jälkeen meidän tuli pyytää lupa lasten vanhemmilta lasten osallistumisesta toimintatuokioomme sekä valokuvaukseen. Saimme Riihikadun päiväkodista ehdotuksen Ruusulan ryhmän kuuden lapsen osallistumisesta tuokioon, joilla oli eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia. Lopulta ryhmään tuli vielä yksi lapsi lisää. Tämä lapsi ei kommunikoinut ollenkaan päiväkodin aikuisten kanssa, joten koimme hänen olevan juuri sopiva ajatellen opinnäytetyötämme, ja hänen parempaa huomioimistaan. Teimme lupalaput näiden seitsemän lapsen vanhemmille (LIITE1). Lupalapuissa kysyimme lupaa lapsen osallistumisesta toimintatuokioomme ja lapsen valokuvaamiselle. Lisäksi annoimme lasten vanhemmille informaatiota sisältävät laput, joissa kerroimme itsestämme, opinnäytetyöstämme sekä tulevasta toimintatuokiosta (LIITE2). Halusimme informoida vanhempia, jotta he saisivat kokonaiskuvan toimintatuokiostamme. Teimme myös Riihikadun

henkilökunnalle oman informaatiota sisältävän lapun, jossa kerroimme tärkeimmät asiat tulevasta opinnäytetyöstämme (LIITE3). Koimme tämän tärkeäksi, jotta tiedonanto, yhteistyö ja vuorovaikutus olisivat sekä toimivaa että avointa. Lisäksi teimme yhteistyösopimuksen yhdessä Riihikadun päiväkodin kanssa. Saimme myös luvan käyttää kuvamateriaalia opinnäytetyössämme. Mielestämme tämä edesauttoi toimintatuokiomme läpikäyntiä ja kuvien avulla myös lukijat ymmärtäisivät tuokiomme toteutuksen selkeämmin. Kuvat tuovat työhömmme myös visuaalisen ilmeen.

6.2 Toiminnan valmistelu

Sovimme toimintatuokion ajankohdaksi 29.9.2011. Tuokion pitämiseksi sovimme paikaksi Riihikadun päiväkodin jumppasalin. Mielestämme iso sali toimintaympäristönä vastasi toimintatuokion tarkoitusta. Jumppasalin yhdistäminen toimintaan lisäsi mielestämme lasten mielenkiintoa ja aktiivisuutta toimintatuokiota kohtaan. Halusimme tuoda tuokioon liikunnan muodon, koska lapsilla on luontainen halu liikkua. Tuokion liikuntapainotteisuuden avulla saimme selville myös lasten motoriset taidot.

Keräsimme materiaalia tuokioon niin kotoa kuin koulustakin. Ostimme viimeiselle pisteelle lapsille Muumi-keksejä sekä mehua. Teimme jokaiselle pisteelle kartongille ohjeet ja kirjoitimme kirjeet muumeilta. Teimme kaikki ohjeet riimien ja runojen muodossa, sillä niin saimme kiinnitettyä lasten huomion paremmin. Käytimme paljon värejä ja kuvia herättämään lasten mielenkiinnon ja lisäksi ne elävöittivät tuokiotamme. Lisäksi teimme lapsille Muumi-diplomit Muumiaiheisen-toimintatuokion suorittamisesta. Tarkoituksena oli antaa lapsille diplomit toimintatuokion viimeisellä pisteellä.

Aloitimme valmistelumme Riihikadun päiväkodissa noin tuntia ennen toimintatuokion alkua. Tänä aikana haimme tarvikkeet ja laitoimme Muumi-aiheiset musiikit valmiiksi. Jokaiselle pisteelle veimme pisteeseen kuuluvat tavarat ja niihin kuuluvat kirjeet muumeilta. Veimme myös mehut, piparit, mikit sekä diplomit valmiiksi viimeiselle pisteelle odottamaan hakijaansa. Laitoimme

myös seinille värikkäitä kuvia muumeista, ja myös ilmapallot toivat iloa ja lapsenmielisyyttä toimintatuokioomme. Tila vaikutti juuri sopivalta toimintatuokioomme toteutukselle.

7 OPINNÄYTETYÖN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS

Valitsimme opinnäytetyömme menetelmäksi toimintatutkimuksen, koska emme halunneet lähteä tekemään pelkkää tutkimusta. Meille molemmille oli alusta asti selvää, että halusimme tehdä toimintatutkimuksen. Halusimme myös tuoda työhömmme toiminnallisen elementin. Päädyimme pitämään toimintatuokion osana opinnäytetyötämme, sillä se oli mielestämme luonteva ratkaisu aiheemme käsittelylle.

7.1 Toimintatutkimus

Opinnäytetyömme on toimintatutkimus. Toimintatutkimuksesta käytetään myös nimeä aktivoiva osallistuva havainnointi. (Vilkkä Hanna, 46.) Tarkoituksena on tutkia ihmisten toimintaa ja kehittää vanhoja käytäntöjä. Tämä lähestymistapa pohjautuu vuorovaikutukseen, jota ohjaa ihmisten yhteinen näkemys toiminnasta ja sen tarkoituksesta. (Heikkinen 2007, 16 - 17.)

Toimintatutkimus pyrkii muuttamaan tutkimuskohdettaan sen ymmärtämisen lisäksi. (Vilkkä 2006, 46.) Meidän tapauksessamme pyrimme siihen, että päiväkotit huomioisi paremmin lapset, joilla on eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia, huomioimista päiväkodissa. Toimintatutkimuksessa on ääneen lausuttu tavoite, että toimintatutkija muuttaa sosiaalista todellisuutta tutkittavasta kohteesta. Olennaista on, että toimintatutkimus toteutetaan muutoksen tilassa. Toimintatutkimuksen tavoite on synnyttää liikettä tutkimuskohteessa. (Vilkkä 2006, 46.)

Toimintatutkimuksen tutkimusaineiston keräämisen tapana on tilannekeskeistä, aktiiviseen vaikuttamiseen ja muutokseen keskittyvää. Tämän vuoksi toimintatutkimus rajoittuukin usein sellaisiin kohteisiin, jotka ovat hallittavan suuruisia ja kiinteinä toimintaansa jatkavia. (Vilkkä 2006, 47.) Toimintatutkimukseemme osallistuva ryhmä oli kooltaan sopivan kokoinen, ja toiminnan jatkuminen onnistui kiinteästi lapsiryhmässä. Toimintatutkimus on

enemmän tutkimusasetelma kuin – menetelmä. Lähtökohtana on tutkijan läheinen työskentely kohteen jäsenten kanssa. Tutkijan tavoitteena on saada aikaan tutkimuksellaan muutosta kohteeseen. (Vilkkä 2006, 47, 48.) Toimintatutkimuksessa pyritään myös välittömään ja käytännölliseen hyötyyn toiminnan kehittämiseksi (Heikkinen 2001, 170). Lisäksi toimintatutkimuksen ideaalitavoite on, että toiminta ja toiminnan tutkiminen sulautuisivat yhteen rajatussa tutkimuskohteessa. (Vilkkä 2006, 47, 48.)

7.2 Toimintatuokio

Toimintatuokiot ovat osa päiväkodin päivittäistä ohjelmaa. Ennen toimintatuokiot kestivät päivittäin noin tunnista puoleentoista tuntiin ja tämän lisäksi järjestettiin vielä muuta yhteistä toimintaa. Ennen lasten päivät olivat ohjelmoitu tarkkaan. (Hänninen & Valli 1986, 95.) Toimintatuokioon piti osallistua alun perin 7 lasta, mutta yksi lapsi tuli kipeäksi, eikä päässyt paikalle. Koimme että tämä lasten pieni osallistujamäärä (6) ei ollut esteenä toimintatuokiomme järjestämiselle tai sen tuloksille. Tarkoituksena oli kuitenkin järjestää lapsille hauska tuokio, sekä selvittää lasten kielellisiä valmiuksia ja tätä kautta saada henkilökunta huomioimaan nämä lapset paremmin. Halusimme toimintatuokion olevan mielenkiintoista ja kiinnostavaa, jotta saisimme kaikki lapset innostumaan ja motivoitumaan, sekä sitoutumaan itse toimintaan.

Kolmantena työvaiheena oli siis toimintatuokio, jonka toteutimme haastattelun ja havaintojen kautta. Valitsimme tuokiomme jokaisen pisteen asettamiemme tavoitteiden mukaan, ja jokaisella pisteellä oli oma merkityksensä ja asia, jota halusimme selvittää lasten kielellisistä valmiuksista. Halusimme selvittää myös lasten motorisia taitoja. Valitsimme tuokioon paljon erilaista toimintaa, jotta se olisi monipuolinen ja että lapset eivät tylsistyisi. Lisäksi halusimme, että tuokiostamme olisi lapsille myös hyötyä. Tuokion pidimme 29.9.2011. Päätimme pitää tuokion jo heti aamulla kello 9.00, koska silloin lapsen vireystila oli mielestämme toimintatuokioomme juuri sopiva. Lapset jaksoivat tällöin vielä keskittyä olennaiseen, eli toimintatuokioon.

Haimme lapset kello 9.00 osastolta kohti jumppasalia, jossa toimintatuokio järjestettiin. Tuokion aluksi orientoimme lapsia kertomalla, että muumit tarvitsivat heidän apuaan. Lapset innostuivat heti ja halusivat tosissaan auttaa muumeja. Kerroimme myös, että muumit olivat luvanneet tarjota lopuksi Muumi-keksejä ja mehua, mikäli he saavat kaikissa pisteissä autettua muumeja. Uskomme, että saimme orientoimalla heitä näin parhaat mahdolliset tulokset opinnäytetyömme ja toimintatuokiomme kannalta.

Käytimme tuokion eri pisteissä taustalla Muumi-aiheista musiikkia, niin sanottuna taustahälynä, jolloin näimme, miten lapset pystyivät keskittymään antamiimme ohjeisiin hälyn seassa. Tämän avulla saimme selville myös lasten kyvyt kuullunymmärtämisessä. Kerroimme lapsille ohjeet useaan kertaan, ja kertosimme niitä tarvittaessa sekä varmistimme aina, että lapset olivat ymmärtäneet ohjeet eri pisteillä. Toimintatuokiomme ideana oli, että aina kun lapset olivat osanneet auttaa muumeja, pääsivät he kohti seuraavaa pistettä. Seuraavaksi avaamme hieman enemmän toimintatuokiotamme ja sen eri pisteiden tarkoituksia.

7.2.1 Ensimmäinen piste – Tervetuloa

Ensimmäisellä pisteellä toivotimme lapset tervetulleiksi toimintatuokioomme, joka oli Muumi-aiheinen. Esittelimme kukin vuorollamme itsemme. Tämä auttoi meidät hyvin alkuun, ja pääsimme myös hieman tutustumaan toisiimme. Tutustumisen jälkeen kävimme läpi eräästä kuvasta muumit ja heidän nimensä, sekä juttelimme ja tutustuimme hieman lisää muumeihin sekä toisiimme. Kertasimme myös jokaisen lempimuumihahmon. Aikaa ei kuitenkaan ollut paljoa tutustumiseen, joten meidän piti jatkaa eteenpäin. Tämän jälkeen luimme lapsille muumien kirjoittaman kirjeen, jossa he halusivat toivottaa lapset tervetulleiksi toimintatuokioon. Lisäksi muumit kertoivat haluavansa, että lapset tanssisivat muumitanssin. Teimme yhdessä tämän koreografian ennen toimintatuokiota, minkä opetimme myös lapsille.

*"Hei lapset! Tervetuloa meidän järjestämäämme toimintatuokioon.
Haluamme toivottaa teidät tervetulleeksi muumitanssin avulla.
Tea ja Annina näyttävät teille yhdessä miten muumitanssi tanssitaan,
ja sitten tanssitaan se kaikki yhdessä.
Pidetään hauskaa yhdessä!
Ystävällisin terveisin Muumit"*

Opettelimme aluksi yhdessä lasten kanssa, miten muumitanssi tanssitaan. Kertasimme ja demonstroimme lapsille tanssin ohjeet selkeästi ja varmistimme, olivatko he ymmärtäneet tanssin varmasti oikein. Lapset saivat ottaa mallia toisistaan ja myös meistä tanssin aikana. Halusimme kuitenkin tanssin olevan lapsille mieluisa yhdessä tekemisen kokemus ilman suoriutumisen paineita. Halusimme myös rohkaista lapsia luottamaan omiin kykyihinsä ja ilmaisemaan itseään. Tanssin tarkoituksena oli hauskanpito ja tutustuminen sekä itseluottamuksen vahvistaminen.

*"Kädet ilmaan vie ja vasen jalka taakse,
laske kädet alas, jalka paikalleen.
Sitten kyykylleen ja toinen jalka taakse,
ylös seisomaan ei vitkastella saa.
Muumihumppa soi
nyt kuulet miten muumihumppa soi!"*

Lapset ymmärsivät hyvin tanssin ja pitivät tanssimisesta selvästi. Tanssiliikkeet sujuivat hyvin, ja he osasivat ne jo harjoitteluvaiheessa. Kuitenkin kun tuli itse tanssin aika musiikin tahdissa, oli muutamalla ongelmia tanssin hahmottamisessa. Huomasimme myös, että joillain oli keskittymisessä kovin paljon parantamisen varaa. Musiikki vei huomion itse tanssimisesta aika ajoin. Oli hienoa kuitenkin nähdä, että kaikki yrittivät parhaansa eivätkä luovuttaneet. Lapset katsoivat tarvittaessa muilta mallia ja tanssi jatkui loppuun asti. Me tanssimme yhdessä lasten kanssa. Koimme sen olleen tärkeää muun muassa tutustumisen kannalta.

Koimme, että tavoitteemme tällä ensimmäisellä pisteellä toteutuivat loistavasti. Toisiimme tutustuminen sujui moitteitta, sekä yhdessä tekemisen into näkyi lapsista selkeästi. Osasimme mielestämme hyvin opettaa lapsille tanssin, ja musiikki oli juuri sopiva. Emme tehneet tanssiliikkeistä liian haastavia, joten tanssiminen meni hienosti. Jumppasali oli tilana hyvä tanssin harjoittamiselle. Tämä ensimmäinen piste ja sen toiminta olivat mielestämme hyvä alku toimintatuokiollemme. Niin lapsilla kuin meilläkin oli hauskaa aikaa toimintatuokion tanssin lomassa.

7.2.2 – Eläinten tunnistaminen, ääntely, matkiminen

Toisella pisteellä lasten tehtävänä oli tunnistaa erilaisia eläimiä. Muumit olivat taas kirjoittaneet lapsille kirjeen, jossa he pyysivät lapsilta apua.

*”Hei lapset! Tarvitsemme apuanne!
 Muumilaaksossa oli kova myrsky,
 ja merellä kävi kova tyrsky.
 Puut kaatuivat, ja hattivatitkin saapuivat.
 Ne pelästyttivät eläimet kodin,
 sekä myös metsän asukkaat kovin.
 Olkaa siis kilttejä ja auttakaa,
 laittamaan metsään ja kotiin oikeat asukkaat.
 Onnea matkaan, kiitos avusta!
 Terveisin Muumit”*

Eläimet olivat muumilaaksossa menneet sekaisin suuren myrskyn takia. Eläimiä oli sekaisin niin metsästä kuin kodista, eli lattialla oli iso kasa metsäneläimiä, sekä kotieläimiä. Ideana oli, että lapset tulivat kukin vuorollaan ottamaan yhden eläinkortin, minkä jälkeen heidän tehtävänä oli tunnistaa eläin ja kertoa, miten kyseinen äänтелеe. Jos lapsi ei tiennyt, miten eläin äänтелеe, sai hän kysyä muilta lapsilta. Ääntelimme yhdessä eläimen mukaisesti, jonka jälkeen liikuimme kuten kyseinen eläin. Tämä piste vaati myös eläinten tunnistamista. Lapset tunnistivat hienosti eri eläimiä, ja auttoivat myös tarvittaessa muita lapsia. Kerroimme lapsille ohjeet pariin kertaan sekä kertosimme niitä tarvittaessa.

Lapsista oli hauskaa äännellä ja liikkua eläinten mukaisesti. Lapsilla oli paljon mielikuvitusta ja he tulivat hyvin toimintaan mukaan. Jotkut eläimet tuottivat vaikeuksia, niin niiden liikkuminen kuin äänteleminenkin. Esimerkiksi pupun äänteleminen tuotti vaikeuksia, mutta taas sen liikkuminen oli kaikille lapsille selvää. Kun taas karhun äänteleminen oli lapsille selvää, mutta sen liikkuminen taas ei ollut. Lasten ei tarvinnut yksitellen äännellä ja liikkua, vaan kaikki lapset saivat osallistua siihen. Äänneltyään ja liikuttuaan eläimen mukaisesti, sai kukin lapsi vuorollaan mennä jonon perään. Jonon perälle meneminen tuotti ongelmia. Usein he menivät jonon keskelle, ja lopulta meidän piti jokaisen lapsen jälkeen mennä näyttämään heille, missä tämä jonon perä oikein

sijaitsee.

Halusimme itsekin osallistua toimintaan mukaan. Tällöin koimme, että lapsistakin tuntui luontevammalta, koska myös me eläydyimme tehtäviin. Näytimme lapsille konkreettisesti mallia, ja näin saimme rohkaistua heitä itsekin eläytymään. Lapset saivat harjoittaa pisteellä motorisia taitojaan - he saivat ryömiä, kontata, kieriä, kävellä, juosta, kiivetä ja hyppiä. Huomasimme pisteen alussa, että emme voi käyttää sanaa äännellä, vaan kysyimme lapsilta ”miten tämä eläin sanoo?” Äännellä oli vähän liian vaikea sana ymmärtää.

7.2.3 Kolmas piste – Väritys, kuullun ymmärtäminen

Kolmannella pisteellä lasten tehtävänä oli värittää kuva, missä muumipeikko makasi puun alla kukkien lomassa (LIITE4). Muumipeikolta olivat lähteneet värit, ja lasten tuli tuoda ne takaisin värikynien avulla. Väritys tapahtui lattialla, jolloin meidän oli helppo tehdä havaintoja niin lasten kuullun ymmärtämisestä kuin heidän motoriikastaankin. Väritysohjeita annoimme lapsille yhteensä viisi.

”Hei lapset!

*Muumipeikko nukahti alle puun,
lähtivät kaikki värit, jopa muumipeikon suun.*

*Tarvitsee muumipeikko nyt apua,
tämä ei ole pelkkää satua.*

*Auttakaa siis muumipeikkoa värittämällä kuva,
niin tulee meille kaikille mieli hyvä.*

Ystävällisin terveisin, Muumit.”

Ongelmaa tuottivat esimerkiksi seuraavat ohjeet: ”väritä maa”, ”väritä kolme kukkaa keltaisella” ”väritä kaksi omenaa punaisella”. Lapset valitsivat joka kerta oikeat värit, mutta esimerkiksi lukumääriä oli vaikea hahmottaa. Yleensä he värittivät liikaa. Yksi lapsi, jolla oli äänivirheitä väritti kaikki ohjeet oikein. Muut lapset valitsivat kyllä oikeat värit, mutta määriä oli vaikea hahmottaa. Myös

omenat ja kukat menivät sekaisin. Taustahälynä toiminut musiikki ja tilanne saivat lasten keskittymiskyvyn herpaantumaan, ja ohjeet menivät välillä sivu suun. Toistimme ohjeet muutaman kerran, kunnes menimme seuraavaan vaiheeseen. Koimme parhaaksi keinoksi tällaisessa tilanteessa ottaa lapselta kynä välillä pois kädestä, kertosimme ohjeen ja annoimme lapsen jatkaa. Teimme näin useaan otteeseen.

Huomasimme myös motorisissa taidoissa parilla lapsella ongelmia. Väritys tuotti ongelmia, kynän pitäminen kädessä ja itse väritys oli vaikeaa. Oli hienoa nähdä, että kaksi lapsista väritti taitavasti oikein ja ymmärsi kaikki ohjeet. Heillä ei selvästikään ollut ongelmia kuullunymmärtämisessä. Kaikista lapsista oli kuitenkin kaikesta huolimatta mukava värittää. Jokainen lapsi onnistui kukin tavallaan, ja he pääsivät yhdessä kohti seuraavaa pistettä. Otimme lasten värittämät kuvat mukaamme ja havainnoimme niitä tuokion loputtua johtopäätösten saamiseksi. Mielestämme tämä piste kertoi paljon niin lasten motorisista taidoista, kuin kuullunymmärtämisestäkin. Valitsemamme kuva värittämiselle oli mielestämme juuri sopiva: se herätti mielenkiintoa ja oli tarpeeksi helppo.

Väritysohjeet:

1. Väritä Muumipeikon yläpuolella olevista omenoista kolme punaisella ja yksi keltaisella.
2. Väritä maassa olevista omenoista toinen oranssilla ja toinen vihreällä.
3. Väritä neljä kukkaa vaaleanpunaisella ja kolme keltaisella.
4. Väritä taivaalla lentävä lintu lempivärilläsi.
5. Väritä maa vihreäksi.

7.2.4 Neljäs piste – Pallolla leikkiminen

Neljäntenä lasten oli tarkoitus leikkiä pallolla muumipeikon puolesta. Muumipeikko ei ollut ehtinyt leikkimään palloillaan, koska hän oli matkoilla. Lapset halusivat taas heti auttaa. Tässä tehtävässä oli tärkeää kuunnella ohjeet tarkasti ja noudattaa niitä. Pallot valitsimme tuomaan leikin tuntua mukaan. Pallojen avulla tutustutimme lapset myös erilaisiin välineisiin. Tälläkin pisteellä saimme selville lasten motorisia kykyjä yhdistettynä kuullunymmärtämiseen.

"Hei lapset!

*Olen etelässä lomalla,
enkä ole ehtinyt yhtään palloilla.
Voisitteko siis leikkiä puolestani,
niin pääsisin eroon huolestani.
Terveisin Muumipeikko"*

Erään tehtävänannon ymmärtäminen oli vaikeaa, ja huomasimme, etteivät lapset halunneet sitä ymmärrettyäänkään tehdä. Tämä ohje oli ”kosketa pallolla kaverin kättä”. Neuvoimme ja demonstroimme lapsille tilanteen, mutta se ei auttanut. Tässäkin halusimme lopulta näyttää lapsille mallia itse, jotta he olisivat ymmärtäneet tarkoituksen. Tilannetta ehkä hankaloitti se, että toimintatuokioon osallistuvat lapset eivät ole vapaa-ajallaan keskenään kavereita. Mietimme heti toimintatuokion jälkeen, että olisiko pitänyt käyttää jotain muuta termiä. Kuitenkin lopulta lapset pääsivät kohti seuraavaa pistettä. Pallottelun jälkeen otimme yhteiskuvia pallojen kanssa, ja lapset pitivät kameralle poseeraamisesta, ja ymmärsivät ohjeet hyvin. Tällä pisteellä hahmotimme hyvin myös jokaisen lasten kehonhallintaa.

Ohjeet:

Kosketa pallolla mahaa

Kosketa pallolla päätä

Laita pallo jalkojesi väliin

Vie pallo selkäsi taakse

Kosketa pallolla kaverisi kättä

Vie pallo ensin maahan, sitten vie se oikein ylös

Heitä pallo ilmaa

Vieritä palloa

Istu pallon päälle

Laita pallo maahan

Tuo pallo meille

7.2.5 Viides piste – Riimit

”Auttakaa!

*On Niiskuneidillä mennyt sanat ja kirjaimet sekaisin,
auttakaa häntä löytämään ne takaisin.*

*Tässä tulee sanasukkula teille,
tuokaa kirjaimet ja sanat takaisin meille.*

Ystävällisin terveisin, Muumit”

Viidennellä pisteellä meillä oli erilaisia riimejä. Niiskuneidillä oli menneet sanat ja kirjaimet sekaisin, joten lasten tehtävänä oli auttaa Niiskuneitiä löytämään oikeat sanat oikeille paikoille. Tämäkin tehtävä vaati tarkkaa kuuntelua ja kuullunymmärtämisen taitoa. Pyysimme lapsia kuuntelemaan oikein tarkkaan riimejä. Riimeissä oli tietty rytmi, jonka avulla pystyi päättämään sen viimeisen sanan. Osa lapsista suoriutui riimeistä erinomaisesti, osalla taas oli ongelmia niiden hahmottamisessa. Luimme riimit sanoja painottaen, ja lopulta lausuiimme ne yhdessä. Lapset kokivatkin riimit lopulta hyvin hauskoiksi.

Ärrän kierrän orren ympäri, ässän pistän pussiin.

Aa, aa, apina, puusta kuului (rapina).

Pihassa kasvaa puu, taivaalla loistaa (kuu).

Tytöllä on kädessä kukka ja jalassa (sukka).

Talossa on seinät ja katto, lattialle laitetaan (matto).

Kanalassa on uusi lukko, eipä karkaa enää (kukko).

Kun koittaa kesä, ullakolta löytyy ampiaisen (pesä).

7.2.6 Kuudes piste – Kiitos

Viimeisellä pisteellä muumit kiittivät lapsia ja tarjosivat heille muumi-keksejä ja mehua. Molempia lapset hakivat jopa lisää useaan otteeseen, ja siinä samalla kysyimme palautetta heiltä: mistä lapset pitivät eniten ja mistä taas vähiten. Tällä pisteellä oli myös tarkoitus hieman rauhoittua ennen lapsiryhmään paluuta. Halusimme luoda rauhallisen ja rentouttavan tunnelman olemalla itse läsnä. Pidimme taustalla rauhallista muumimusiikkia rentoutumisen mielessä. Lasten oli hyvä hieman rauhoittua ennen muuhun ryhmään takaisin menoa.

*”Kiitos lapset avusta,
 osasitte vetää tehtävissä oikeista naruista.
 Teistä oli paljon apua,
 ja hauksissanne oli paljon papua.
 Diplomit teille ojennamme,
 ja oikein kunnolla kumarramme.
 Autoitte meitä muumeja paljon,
 ja kiitoksen teille antaa aion.
 Tässä teille keksejä ja mehua,
 se tuo teidän loppupäiväanne paljon iloa.
 Kiitoksena saatte myös diplomit,
 jotka kertovat, että sinä tämän tuokion suoritit.
 Kiitos ja tervetuloa uudelleen auttamaan muumeja.
 Ystävällisin terveisin, Muumit.”*

Annoimme lopuksi kaikille toimintatuokioon osallistuneille lapsille kiitokseksi diplomit (LIITE5) hienosta suorituksesta ja muumien auttamisesta. Lapset pitivät niistä ja olivat ylpeitä suorituksestaan. Valokuvasimme tuokion ja kuvat toimitimme Riihikadun päiväkodille muistoksi mukavasta tuokiosta ja yhdessä olosta.

8 TULOKSET

Havainnointiemme tuloksina voimme todeta, että tuokioon osallistuneet lapset tulisi huomioida yksilöinä. Pyrimme toimintatuokion aikana antamaan lapsille ohjeet rauhallisesti ja selkeästi. Kuitenkin kuullunymmärtäminen tuotti useille heistä ongelmia. Siksi heille tulisi antaa aikaa kertoa asiansa, ja heille tulisi kertoa ohjeet selkeästi. Näin he olisivat tasa-arvoisia muiden lasten kanssa. Vuorovaikutustaidot lapsilla, joilla on puheen ja kielen vaikeuksia toimivat hyvin, emmekä huomanneet kiusaamista tai syrjintää lasten välillä. Yleensä lapset löysivät helposti yhteisiä kommunikointikeinoja. Lapset, joilla on eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia tulisi ottaa mukaan toimintaan, vaikka heitä ujustuttaisi. Näin toimimme myös toimintatuokiomme aikana. Halusimme olla toimintatuokiossa aidosti läsnä ja osoittaa lapsille kannustusta ja välittämistä. Kaksikielisyys tulee myös ottaa huomioon päiväkodissa. Tärkeää on antaa lapsen puhua ja kommunikoida omalla tavallaan. Tärkeintä on siis, että lapsi saa kommunikoida edes jotenkin.

Mielestämme toimintatuokio onnistui hyvin. Aikaa oli juuri sopivasti, ja lapsilta saatu palaute oli positiivista. Lisäksi lapset toivoivat, että voisivat joskus uudestaan auttaa muumeja. Uskomme, että tuokiostamme oli hyötyä lasten itsetunnolle, ja sen kautta kommunikaatiotaidoille sekä kielen kehitykselle. Lapset uskalsivat toimia itsenäisesti ja antoivat tunteen viedä. He kommunikoivat keskenään eivätkä ujustelleet. Uskomme, että lapset rohkaistuivat käyttämään paremmin kieltään. Ajattelimme näin päiväkodin henkilökunnan kertomusten pohjalta. Tuokion myötä lapset ilmaisivat itseään sanallisesti rohkeammin. Huomasimme, että vaikka lapset eivät olleet aina varmoja kaikista sanoistaan, he ilmaisivat itseään sanallisesti silti. Kaksikielisen lapsen kohdalla huomasimme tämän selkeimmin. Koemme myös, että lapset kommunikoivat enemmän muutenkin kuin leikin kautta. Mutistinenkin lapsi alkoi kommunikoida enemmän päiväkodin aikuisten kanssa.

Uskomme toimintamme olleen tärkeää. Lapset olivat mielestämme avautuneita ja todella läsnä tilanteessa. Niin lapsille, kuin meillekin jäi kokonaisuudessaan

hyvä mieli toimintatuokiosta. Mielestämme olisi tärkeää jatkaa tämän tyyliä toimintatuokioita lapsille, joilla on eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia tietyn aikavälein. Näin henkilökunta pystyisi havainnoimaan lasten kielellisiä taitoja ja tarvittaessa kiinnittää lisähuomiota niihin. Hektisessä päiväkotiarjessa tiettyjen lasten kielellisen kehityksen huomioiminen voi olla todella haastavaa.

Mielestämme ryhmän pieni koko (6) oli juuri sopiva. Tällöin meille jäi aikaa havainnoida lapsia toimintatuokion lomassa. Suuremmalla ryhmäkoolla se olisi voinut olla todella haastavaa. Viimeisellä pisteellä saimme lapsilta vähän palautetta toimintatuokiostamme: Lapsista kaksi koki hauskimaksi muumikuvan värityksen ja neljä taas viimeisen rastin, eli mehun ja piparin. Vaikeaksi osa lapsista koki värityksen, ja uskomme tämän johtuvan hahmottamisen ja kuullunymmärtämisen vaikeudesta. Annoimme lapsille omaa tilaa ja valinnanvapautta toimintatuokion lomassa, minkä koimme olevan tärkeää toimintatuokion onnistumisen kannalta. Emme halunneet suunnitella tuokiota liikaa, jotta lapset saivat itsekin käyttää mielikuvitustaan ja ettei tuokiolla olisi ollut niin tiukka aikataulu. Lisäksi halusimme näin luoda rennon ilmapiirin. Mielestämme käyttämämme muumiaihe toi toimintatuokioomme lisää mielenkiintoa. Koimme myös tämänkaltaisen toimintatuokion antavan paljon tietoa lasten kielellisistä valmiuksista. Jokaisella eri pisteellä pystyimme havainnoimaan eri osioita lapsen kielellisistä valmiuksista. Pystyimme myös hahmottamaan heidän motorisia taitojaan, kuten myös kuullunymmärtämistä. Eli saimme konkreettista tietoa havaintojemme pohjalta.

Erilaiset lorut, laulut ja leikit ovat luonnollinen tapa opettaa lapselle kieltä. Siksi halusimmekin ottaa niitä kaikkia mukaan. Muumitanssissa lapset saivat laulaa tanssin lomassa ja loruja sekä leikkejäkin meillä oli toimintatuokiossa mukana. Minäkuvaa halusimme vahvistaa itseilmaisun kautta. Tämä tapahtui esimerkiksi muumitanssin ja eläinten matkimisen kautta. Lapset saivat ihan toimintatuokion alussa myös jokainen kertoa omasta lempimuumihahmostaan. Halusimme toimintatuokioomme monipuolista ohjelmaa, ja siinä me myös mielestämme onnistuimme.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Toimintatutkimus toimi mielestämme hyvin lasten puheen ja kielen vaikeuksien tutkimisen välineenä. Mielestämme päiväkodin henkilökunta huomioi lasten erityistarpeet hyvin, mutta välineitä lapsen kielen yksilöllisempään huomioimiseen kaipaamme lisää. Henkilökunnalla oli tiiminä tietoa lasten puheen ja kielen vaikeuksista, mutta kielen tukemisen menetelmiin toivomme parannusta. Päivähoidon vaatimukset kasvavat jatkuvasti ja henkilökunnalta vaaditaan yhä enemmän uusien asioiden oppimista ja joustavuutta. Lasten, joilla on eriasteisia puheen ja kielen vaikeuksia, yksilöllinen huomioiminen on entistä haasteellisempää, mutta kuitenkin niiden lisääntyessä se tulee olemaan vielä tärkeämpää.

Olemme sitä mieltä, että aikuisen ääntämismallin ja puhetyylin tulisi olla päiväkodissa selkeää ja jäsentynyttä lapsille, joilla on eriasteinen puheen tai kielen vaikeus. Näin heidät pystyttäisiin huomioimaan paremmin. Kaksikieliselle lapselle on tärkeää tarjota konkreettisia arkipäivän kokemuksia kielestä esimerkiksi nimeämällä esineitä ja käyttämällä kokonais- ja merkityksellisiä lauseita. Lisäksi kaksikieliselle lapselle täytyisi käyttää joissain tilanteissa kuvakortteja päivän tapahtumien hahmottamiseksi. Myös esimerkiksi kuvakirjan katsominen yhdessä kaksikielisen lapsen kanssa, ja siitä kysyminen antaa lapselle oikeudet kertoa ja puhua vapaasti. Tällöin aikuinen voi vaikuttaa positiivisella tavalla kaksikielisen lapsen kielen kehitykseen.

Aikuisen tehtävänä on ohjata ja innostaa lasta kuuntelemaan ja erottelamaan kuulemaansa. Lapsen on myös tärkeää pystyä toimimaan sanallisesti annetun ohjeen mukaisesti, jotta kuultu ohje tukee toimintaa ja oppimista. Päiväkodin henkilökunnan tulisi rohkaista lasta aktiiviseen itseilmaisuun ja puhumiseen antamalla mallia ja käyttämällä kieltä monipuolisesti. Lisäksi päiväkodin henkilökunnan tulisi seurata lasten välisiä suhteita ja sitä, ettei sosiaalisesti heikoimmat jää yksin. Olemme myös sitä mieltä, että puhetta tukevat ja korvaavat menetelmät sopisivat hyvin lapsen itseilmaisuun, koska on tärkeää että lapsi saa ilmaistua itseään edes jotenkin. Mahdollisesti tukiviittomat

sopisivat joidenkin näiden lasten tilanteisiin hyvin. Lisäksi kuvakortit voivat auttaa lapsia hahmottamaan päivän kulun paremmin. Tämä toimisi parhaiten ujoille lapsille sekä mutistiselle. Lisäksi kaksikielinen lapsi osaisi myös varautua päivän tapahtumiin, koska hän ei niitä välttämättä aina kielellisesti ymmärrä, mitä seuraavaksi on tapahtumassa.

Henkilökunnan tulisi elävöittää lapselle suunnattua puhetta ilmein, elein ja kehon kielin. Lapsen saadessa kommunikoida monipuolisesti saa lapsi paljon positiivista kokemusta puheen tuottamisesta. (Kunnari & Savinainen–Makkonen 2004, 254.) Olisi tärkeää pitää kommunikointi mahdollisimman kokonaisvaltaisena, tällöin lapsi, jolla on eriasteinen puheen ja kielen vaikeus saisi tukea omalle kehitykselleen. Meistä olisi myös ehdottoman tärkeää, että lapsen eriasteisista puheen ja kielen vaikeuksista ja kielen mahdollisesta kehityksestä puhuttaisiin yhdessä lapsen vanhempien kanssa. Näin kasvatuskumppanuus saataisiin toimimaan mahdollisimman hyvällä tavalla, ja vanhemmat olisivat tietoisia lapsensa tilanteesta.

Päiväkodissa on tärkeää käyttää puhetta, joka on selkeää ja yksinkertaista. Toiston avulla voidaan osoittaa lapselle, että aikuinen ymmärtää häntä. (American speech-language-hearing association i.a.) Mielestämme on myös tärkeää, että puhuttaessa lapselle varmistettaisiin, että tämä todella kuuntelee. Näin voi tehdä esimerkiksi tekemällä tarkentavia kysymyksiä juuri lapselle kertomastaan asiasta. Helpoiten tämä kuitenkin tapahtuu laskeutumalla lapsen tasolle, ja lapselle on myös tärkeä antaa tilaisuus itse puhua. Lapselle puhuessa olisi hyvä puhua lyhyesti ja yksinkertaisesti sekä lapsen tason mukaisesti. Leikkimällä lapsen kanssa, tuetaan lapsen leikin kehitystä leikkimällä ja ohjaamalla häntä esineiden käytössä. Lasta on hyvä kannustaa kärsivällisyyteen, mikäli lapsi on malttamaton. Lorut ja riimitellyt tukevat kielen oppimista, niiden avulla lapsen huomio kääntyy tiettyyn asiaan. Aikuisen tehtävänä on auttaa lasta suoriutumaan toimista ja kannustaa tätä toimintaan. Runot, laulut, leikit, rytmit, taputukset, kuunteluleikit, kielijumput ja lukeminen lapselle kehittävät sanavarastoa ja lapsen mielenkiinto herää uuden oppimiselle. Lisäksi kuuntelun harjoittaminen, äänten tunnistaminen ja ohjeiden ymmärtäminen olisi hyvä harjoite. Lapsen sanavarastoa voidaan kartuttaa

katsomalla yhdessä esimerkiksi kirjaa lapsen kanssa. Kyselemällä kirjasta lapsi oppii parhaiten. Omakohtainen kokeminen auttaa lapsen oppimisessa. Vähän kerrallaan oppiminen ja toistuva oppiminen auttavat lasta sisäistämään uudet asiat paremmin. Tekemällä lapselle kysymyksiä kuvista ja asioista kirjassa, aikuinen saa lapsen mielenkiinnon heräämään. (Peltomaa, Sorsa, Leminen & Purho 2005.)

9.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Aloitimme opinnäytetyömme tutustumalla erilaiseen kirjallisuuteen lasten kielen kehityksestä ja sen vaikeuksista. Jo alkuvaiheessa huomasimme, että kirjallisuutta aiheestamme löytyi niukasti. Erityisesti uuden kirjallisuuden löytäminen tuotti vaikeuksia. Suoranaisesti juuri meidän aiheestamme ei löytynyt kirjallisuutta, koska eriasteiset puheen ja kielen häiriöt ovat kirjallisuudessa melko tuntematon termi. Sen sijaan diagnosoiduista kielihäiriöistä löytyi kyllä tietoa. Hyödynsimme kirjallisuutta hyvin laajasti käyttämällä myös kirjallisuutta, joka ei suoraan koske eriasteisia puheen ja kielen häiriöitä. Koimme myös erilaiset haastattelut ja asiantuntija-avun tärkeäksi. Kävimme myös keskusteluja päiväkodin henkilökunnan kanssa. Riihikadun päiväkotitoiminta osoitti kiinnostuksensa toimintatutkimustamme kohtaan ja se innosti myös meitä työssämme. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme oppineet, että lasten kanssa tehtävä työ on haasteellista ja kielellisen kehityksen tukemisen lisäksi henkilökunta tukee lasta monella osa-alueella.

Olemme kokeneet opinnäytetyöprosessimme kokonaisuudessaan opettavaiseksi ja haastavaksi. Kirjallisuutta lasten puheen ja kielen vaikeuksista oli niukasti, mikä hankaloitti prosessiamme. Oikeiden termien käyttö toi meille myös haastetta, ja jouduimme hyvin tarkasti miettimään työssä käyttämiämme termejä. Myös päiväkodin henkilökunta tiedosti tämän, mutta diagnoosin puuttumisesta huolimatta lasten puheen ja kielen vaikeudet on tärkeää huomioida mahdollisimman monipuolisesti. Valitsimme mielestämme pisteiden toiminnat hyvin, sillä ne olivat tarpeeksi yksinkertaisia. Käytimme toimintatuokion suunnitteluun paljon aikaa, lisäksi valokuvat ja muut valmistelut vievät aikaa. Pisteiden toiminnat sopivat hyvin lapsille, joilla on eriasteisia

puheen ja kielen vaikeuksia, ja otimme ryhmän ja lasten kielelliset vaikeudet mielestämme hyvin huomioon. On tärkeää muistaa huomioida jokainen lapsi tuokiota suunniteltaessa. Ohjasimme lapsia tarvittaessa, mutta annoimme heille myös omaa tilaa. Lapsilta saatua palautetta olisi ollut kiva saada enemmän. Sillä kun palautteenantoaika tuli, lapsia kiinnosti enemmän pipareiden syöminen.

Opinnäytetyöprosessin kautta olemme saaneet tutustua paremmin tähän mielestämme tärkeään aiheeseen. Olemme saaneet mahdollisuuden myös tarjota päiväkodin henkilökunnalle uusia näkökulmia lasten kielen kehityksen tukemiseen. Työmme lisäsi kokonaisuudessaan tietoa lasten kielellisestä kehityksestä, ja haluamme antaa Riihikadun päiväkodille parhaan mahdollisen avun toimintatutkimuksemme ja sen tulosten kautta. Toivomme työmme toimivan myös päiväkodin henkilökunnan oppimisen välineenä, jonka avulla he pystyisivät miettimään ja jopa kehittämään omia työtapojaan. Olemme työmme myötä ymmärtäneet, kuinka moneen asiaan lapsen kielellinen kehitys vaikuttaa ja kuinka tärkeä rooli päiväkodin henkilökunnalla on lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta. Sosionomilla on mielestämme erityinen mahdollisuus tukea lapsen kielellistä kehitystä päiväkodissa, mikä voi auttaa lasta pärjäämään paremmin myös koulussa. Halusimme tehdä käytännönläheisen opinnäytetyön ja sellaisen, josta oppisimme itse myös mahdollisimman paljon.

9.2 Tutkimuksen eettisyys

Toimintatutkimuksen tekeminen Riihikadun päiväkodissa herätti mieleemme eettisiä kysymyksiä. Pystyisimmekö havainnoimaan tilannetta koko työyhteisön kannalta avoimesti ja kriittisesti? Päiväkoti oli toiselle meistä entuudestaan tuttu työympäristönä, ja sen vuoksi pohdimme, vaikuttaisiko rooli opinnäytetyöntekijänä tuloksiimme. Tulimme kuitenkin pohdintojemme myötä siihen tulokseen, ettei tuttu päiväkotiympäristö vaikuta negatiivisesti opinnäytetyöhömmme. Pidimme toimintatutkimuksemme hyötyä ja sen tarpeellisuutta tärkeämpänä kuin mahdollisia tutun ympäristön tuomia haittoja. Toimintatutkimuksen luonne tutkimuksen tekijöiden aktiivisesta roolista osoittaa

mielestämme myös, että aikaisempi kokemus päiväkodista vaikuttaa työhömmme positiivisesti.

Olemme tehneet yhteistyösopimukset kyseisin päiväkodin kanssa toimintatutkimuksemme tekemisestä ja aikataulumme ovat vastanneet sovittuja ajankohtia. Eettisyys ilmenee myös siten, ettei henkilökunnan tai lasten nimiä olla paljastettu missään yhteydessä. Raportissamme olemme huomioineet eettisyyden siten, että merkitsimme muualta saadun tiedon lähdeviittein.

Ilmapallon kyytiin hyppään.
Taivaalle teen sanaryppään.
Runon valkopilviin piirrän,
palan sydämestä siirrän.
(Kaskinen 2004.)

Sieppaan sanan auringosta,
toisen sudenkorennosta,
kolmas kelluu pilven päällä,
neljäs juoksee meren jäällä.
(Kaskinen 2004.)

LÄHTEET

Alahuhta, Eila 1990. Leikin ja puhun, liikun ja luen: Puhe- lukivaikeudet ja perusvalmiuksien harjoittaminen. Helsinki: Otava.

Alijoki, Eila 1998. Pesästä pieni ponnistaa. kirjayhtymä: Rauma

American speech-language-hearing association i.a. Activities to Encourage Speech and Language Development. Viitattu 7.3.2012 <http://www.asha.org/public/speech/development/Parent-stim-Activities/>

Ansaharju, M; Lamminen, A; Brusila, M; Mattson, P; Porri, L; Havukainen, M 2010. S2 -Suunnitelma. Vieraasta kulttuurista tulevan lapsen kohtaaminen Porin päivähoitossa.

Aro, Tuija & Adenius-Jokivuori, Merja 2003. Sosiaaliset taidot ja itsetunto. Teoksessa Siiskonen, Tiina & Aro, Tuija & Ahonen, Timo & Ketonen, Ritva (toim.). Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. PS –Kustannus, Juva.

Hassinen, Sirje 2005. Lapsesta kasvaa kaksikielinen. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab

Heikkinen, L. T. Hannu 2001. Toimintatutkimus toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus, 170.

Heikkinen, L. T. Hannu 2007. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Hannu L. T. Heikkinen, Esa Rovio & Leena Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon, toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Dark Oy, 16-17.

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko; Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita.
Helsinki: Kirjayhtymä

Hänninen, Sisko-Liisa ja Valli, Siiri 1986. Suomen lastentarhatyön ja
varhaiskasvatuksen historia. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö
Otava.

Johansson, Iréne 2000. Varhaisen kielenkehityksen tukeminen 2: Sanavaihe –
Tekstikirja. Kehitysvammaliitto: Helsinki.

Kaskinen, A.-M. 2004. Runohetki. Helsinki: Kirjapaja.

Kunnari, Sari; Savinainen-Makkonen, Tuula 2004. Mistä on pienten sanat tehty:
lasten äänteellinen kehitys. WSOY, Porvoo.

Kujansuu, Minna. Lastentarhanopettaja, Riihikadun päiväkoti. Pori.
Henkilökohtainen tiedonanto 24.10.2011.

Laakso, M-L. 2003. Esikielellinen vuorovaikutus ja kommunikointi. Teoksessa
Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) Joko se
puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. (s.20-
47). PS-kustannus. Juva.

Launonen, Kaisa; Korpijaakko-Huuhka, Anna-Maija 2003. Kommunikoinnin
häiriöt – syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen
perusteita. Tampere: Yliopistopaino

Määttä, Paula; Rantala, Anja 2010. Tavallisen erityinen lapsi: yhdessä
tekemisen toimintamalleja. PS- kustannus: Juva.

Peltomaa, Jaana; Sorsa, Maarit; Leminen, Jyrki; Purho, Heli 2005. Erityinen osaksi arkea – projekti 2004 – 5. Erityistä tukea tarvitseva lapsi päivähoitossa – opas. Viitattu 31.01.2012
http://www.isonetti.net/varhaiskasvatus/Erityinen_osaksi_arkea.pdf

Riihikadun päiväkotii.a. Viitattu 29.2.2012
<http://www.pori.fi/koulutusvirasto/paivakodit/riihikadunpaivakoti.html>

Siiskonen, Tiina; Tuija, Aro; Ahonen, Timo, Ketonen, Ritva (toim.) 2003. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. WS Bookwell Oy: Juva

Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) 2005.

Vilkkä, Hanna 2006. Tutki ja havainnoi. Kustannusosakeyhtiö Tammi: Vaajakoski.

LIITTEET
LIITE 1

LUPALAPPU

Lapsen nimi: _____

Toimintatuokioon osallistuminen (kesto noin 1-2 tuntia, normaalin päiväkotipäivän yhteydessä)

Lapseni saa osallistua toimintatuokioon

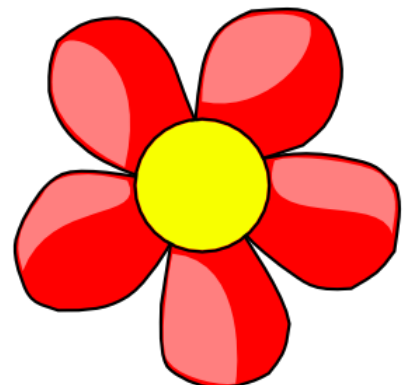
Lapsen ei saa osallistua toimintatuokioon

Valokuvauslupa

Lapseni saa olla osana toimintatuokion kuvamateriaalia

Lapseni ei saa olla osana toimintatuokion kuvamateriaalia

LIITE 2

Hei Riihikadun päiväkodin vanhemmat!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Diakonia- ammattikorkeakoulun Porin toimipaikasta. Tutkintoomme sisältyy myös lastentarhanopettajan pätevyys, joten myös opinnäytetyömme liittyy varhaiskasvatukseen. Opinnäytetyömme suuntautuu teidän lastenne päiväkotiin, ja toivomme sen vastaavan myös päiväkodin tarpeita.

Opinnäytetyömme aiheena on ”eriateisten puheen ja kielen vaikeuksien huomioiminen Riihikadun päiväkodissa”.

Työmme on toimintatutkimus, johon sisältyy toiminnallinen tuokio, lastenne havainnointi, sekä henkilökunnan haastattelut. Toimintatuokion avulla meidän on tarkoitus selvittää ja kehittää lasten huomioimista, joilla eriateisia puheen ja kielen vaikeuksia. Toimintatuokiossamme on tarkoitus harrastaa liikuntaa, leikkiä ja käyttää loruja. Tavoitteenamme on saada lapsille positiivinen kokemus tuokiosta, ja näin saada myös lapsille luottamusta omaan toimintaan. Valitsimme kyseisen opinnäytetyön aiheen, koska se on mielestämme ajankohtainen ja mielenkiintoinen, sekä tarpeellinen. Myös Riihikadun henkilökunnalta saatu tieto aiheen tarpeellisuudesta motivoi meitä tarttumaan aiheeseen.

Otamme mielellämme vastaan mielipiteitänne ja uusia näkökulmia koskien opinnäytetyötämme. Lisäksi olemme myös halukkaita vastaamaan mahdollisiin kysymyksiinne. Pyritään yhdessä luomaan lapsillenne monipuolinen kielellinen kasvuympäristö.

Yhteistyötä odottaen Annina Vainio & Tea Kaskinen

LIITE 3

Hei Riihikadun päiväkodin henkilökunta!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Diakonia- ammattikorkeakoulun Porin toimipaikasta. Tutkintoomme sisältyy myös lastentarhanopettajan pätevyys, joten myös opinnäytetyömme liittyy varhaiskasvatukseen. Opinnäytetyömme suuntautuu teidän päiväkotiinne, ja toivomme sen vastaavan myös päiväkotiinne tarpeita.

Opinnäytetyömme aiheena on ”eriateisten puheen ja kielen vaikeuksien huomioiminen Riihikadun päiväkodissa”. Työmme on toimintatutkimus, johon sisältyy toiminnallinen tuokio, lastenne havainnointi, sekä henkilökunnan haastattelut. Toimintatuokion avulla meidän on tarkoitus selvittää ja kehittää lasten huomioimista, joilla eriateisia puheen ja kielen vaikeuksia. Toimintatuokiossamme on tarkoitus harrastaa liikuntaa, leikkiä ja käyttää loruja. Tavoitteenamme on saada lapsille positiivinen kokemus tuokiosta, ja näin saada myös lapsille luottamusta omaan toimintaan. Valitsimme kyseisen opinnäytetyön aiheen, koska se on mielestämme ajankohtainen ja mielenkiintoinen, sekä tarpeellinen. Myös Riihikadun henkilökunnalta saatu tieto aiheen tarpeellisuudesta motivoi meitä tarttumaan aiheeseen.

Otamme mielellämme vastaan mielipiteitänne ja uusia näkökulmia koskien opinnäytetyötämme. Lisäksi olemme myös halukkaita vastaamaan mahdollisiin kysymyksiinne.

Yhteistyötä odottaen

Annina Vainio & Tea Kaskinen

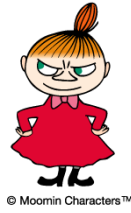
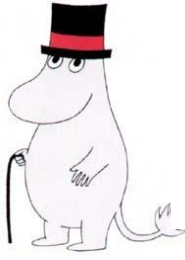

LIITE 4
Värityskuva

LIITE 5 DIPLOMI

_____ on osallistunut ja suorittanut Muumi-aiheisen kieliradan Riihikadun päiväkodissa 29.9.2011.

Kiitos osallistumisestasi! Mukavia hetkiä päiväkodissa!

TEA KASKINEN

SOSIONOMIOPISKELIJA

ANNINA VAINIO

SOSIONOMIOPISKELIJA

TUOKIO LIITTYI OPINNÄYTETÖHÖMME
”ERIASTEISTEN PUHEEN JA KIELEN
VAIKEUKSIEN HUOMIOIMINEN RIIHIKADUN
PÄIVÄKODISSA”

Diak